

Nogle Hovedgrundsætninger for udenlandsk Handelsstatistik.

Af

I. Flodström,

Aktuarie i Kongl. Kommerskollegium, Stockholm.

I en Afhandling: *Sulle discordanze che si osservano fra le statistiche commerciali dei vari stati**) har Forfatteren, Generaldirektøren for den italienske Statistik L. Bodio, anført ikke mindre end fjorten forskellige Aarsager — foruden Smugleri — til den Mangel paa Overensstemmelse, som finder Sted mellem de enkelte Landes statistiske Redegørelser for den internationale Handelsomsætning. De fleste af disse bero imidlertid paa, at der anvendes uensartede Metoder ved selve Fremstillingen af de handelsstatistiske Resultater. Det ligger følgelig indenfor Mulighedens Grænser at ophæve disse Aarsager; men en nødvendig Forudsætning herfor maa være, at man kommer til Klarhed over, hvilken Fælles-Methode der bør foretrækkes. De herom fremsatte Udtalelser vidne tildels om en mindre nøjagtig Undersøgelse af Sagens rent theoretiske Side, og det vil derfor næppe være overflødigt at underkaste Grundlaget for Handelsstatistiken en fornyet Revision. Det

*) Trykt i Bulletin de l'Institut international de statistique, Tome VII, Rome 1893.

Nogle Hovedgrundsætninger for udenlandsk Handelsstatistik.

Af

I. Flodström,

Aktuarie i Kongl. Kommerskollegium, Stockholm.

I en Afhandling: *Sulle discordanze che si osservano fra le statistiche commerciali dei vari stati**) har Forfatteren, Generaldirektøren for den italienske Statistik L. Bodio, anført ikke mindre end fjorten forskellige Aarsager — foruden Smugleri — til den Mangel paa Overensstemmelse, som finder Sted mellem de enkelte Landes statistiske Redegørelser for den internationale Handelsomsætning. De fleste af disse bero imidlertid paa, at der anvendes uensartede Metoder ved selve Fremstillingen af de handelsstatistiske Resultater. Det ligger følgelig indenfor Mulighedens Grænser at ophæve disse Aarsager; men en nødvendig Forudsætning herfor maa være, at man kommer til Klarhed over, hvilken Fælles-Methode der bør foretrækkes. De herom fremsatte Udtalelser vidne tildels om en mindre nøjagtig Undersøgelse af Sagens rent theoretiske Side, og det vil derfor næppe være overflødigt at underkaste Grundlaget for Handelsstatistiken en fornyet Revision. Det

*) Trykt i Bulletin de l'Institut international de statistique, Tome VII, Rome 1893.

maa dog paa Forhaand bemærkes, at den efterfølgende Redegørelse blot gælder de rent theoretiske Fordringer, der bør stilles til denne Statistik og i hvert Tilfælde danne Udgangspunktet for Sagens praktiske Behandling, hvilke Ændringer det saa end bliver nødvendigt at foretage efter de givne faktiske Forhold.

Der ligger allerede i Overskriften over Bodios nys nævnte Afhandling et Postulat, som jeg i det følgende ofte vil komme tilbage til, og som jeg derfor for Kortheds Skyld vil betegne som Postulat A. Det lyder, fuldstændig udtrykt, saaledes:

(A). Man kan stille den ideelle Fordring til Handelsstatistikken, at ethvert Vareparti, der i et vist Lands Statistik angives at være udført til et andet Land, skal genfindes i dette sidste Lands Statistik som indført fra det førstnævnte Land.

Hertil maa utvivlsomt føjes endnu en Fordring, der kan betegnes som Postulat B.

(B). Det maa først og fremmest være Handelsstatistikens Opgave at gøre Rede for Handel, d. v. s. for Køb og Salg af Varer, men ikke for de Veje, ad hvilke de transporteres, eller de Lande, hvor de produceres eller konsumeres. Oplysninger om de sidstnævnte Forhold kunne vel ogsaa have deres store Interesse, men i Handelsstatistikken er deres Plads i anden og tredje Række, saa at der altsaa først tages Hensyn til dem, naar Omstændighederne medføre, at man udvider Handelsstatistikken ud over dens egentlige Omraade.

1. Handelsstatistikens Omfang.

Naar en Forretningsmand i Danmark sælger og afsender et Parti Varer til en Forretningsmand i Sverrig, véd han som Regel naturligvis ikke, hvorvidt Modtageren har til Hensigt at lade Varen toldbehandle umiddelbart ved Ankomsten til Sverrig, hvorved den altsaa strax vilde overgaa i den frie Omsætning («in den freien Verkehr») — bl. a. maaske for at den efter stedfunden Forædling kunde genudføres — eller om han vil lade den oplægge paa »Nederlag« (nærmest svarende til privat Transitoplag i Danmark), saa at han først senere hen behøver at tage Bestemmelse om dens Behandling, eller om han vil lægge den paa »Transitoplag« (nærmest svarende til Statens Transitoplag i Danmark) for muligvis at sælge den uden Ompakning til andet udenrigsk Sted. Saafremt der i Sverrig fandtes saadanne Institutioner som Kreditoplag, Frihavne, Frilagere o. l., vilde den danske Sælger rimeligvis være lige saa ukendt med, om de Varer, han sender til Sverrig, ere bestemte for disse. Men selv om han vidste Besked med den svenske Købers Bestemmelser angaaende Varens Behandling ved Ankomsten, skulde han dog i alle disse forskellige Tilfælde angive sin Vare som udført fra Danmark til Sverrig, og det er derfor en umiddelbar Følgesætning af Postulatet A, at Indførselsopgørelserne for Sverrig — og selvfølgelig for et hvilket som helst andet Land — bør omfatte alle under de her nævnte Import-Former indførte Varer, hvad enten Talen er om umiddelbar Indførsel til den frie Omsætning, Indførsel i Forædlingsøjemed til Genudførsel, Oplægning

paa Transit- og Kreditoplag eller Indførsel til Frilager eller Frihavn.

Omvendt véd en dansk Mand, naar han køber et Vareparti fra Sverrig, ikke, om Varen kommer umiddelbart fra den frie Omsætning (»aus dem freien Verkehr») eller fra Oplagene. Han angiver den simpelthen som indført fra Sverrig, og følgelig bør Sverrigs — og ethvert andet Lands — Udførselsopgørelser omfatte alle de udførte Varer, altsaa Udførsel umiddelbart fra den frie Omsætning, Udførsel efter Forædling og Udførsel fra Transit- eller Kreditoplag, Frilager eller Frihavn.

Mod de her nævnte Regler sker der jævnlig Forsyndelser, selv i Lande, hvor Handelsstatistikken i de senere Aar er bleven omordnet og i mange andre Henseender forbedret. Den østrig-ungarske Statistik behandler »die Freigebiete« Triest og Fiume som Udland, det samme er i den tyske Tilfældet med Hamborgs Frihavn (men ikke med »die Freibezirke« Bremen m. m., hvilke »sind als Freilager im Zollgebiet zu betrachten«), og den danske Statistik udsondrer ikke blot Københavns Frihavn, men ogsaa Frilagerne.

Et herhenhørende Detaljspørgsmaal — af mindre Betydning — er Behandlingen af Returvarer, d. v. s. Varer, som Køberen af en eller anden Grund ikke modtager, men sender tilbage, saa at han altsaa genudfører og den oprindelige Afsender genindfører dem. Den paatænkte Handel bringes saaledes ikke til Udførelse og burde derfor i Kraft af Postulat B ikke influere paa Handelsstatistikens Tal. Ved en Genudførsel af dette Slags burde det reexporterede Parti

ikke optages i Udførselslisten, men slettes i Indførselslisten, saafremt det allerede maatte være indført herpaa, og ved en paa lignende Maade foranlediget Genindførsel burde Varen ikke tilføres Indførselslisten, men fradrages i Udførselslisten, hvori den jo nødvendigvis forud maa være indgaaet.

Den praktiske Gennemførelse af en saadan Fremgangsmaade vil imidlertid ofte støde paa betydelige Vanskeligheder, fordi der altid vil hengaa nogen Tid mellem Afsendelsen og Tilbagekomsten af de Varer, der returneres, og det simpleste vil derfor være at behandle en saadan Varereturnering som et virkeligt stedfundet Køb og Salg. Denne Uregelmæssighed betyder praktisk set saa meget mindre, som det altid vil være umuligt at gennemføre en fuldstændig Sondring i Handelsstatistikken mellem virkelige og tilsyneladende Køb (Konsignationer, Forsendelser i Forædlingsøjemed m. m.).

Hvad dernæst angaar Transitomsætningen (»Durchfuhr«), saa bør man her skelne mellem direkte og indirekte Transit, eller tydeligere udtrykt mellem Transitførsel i egentlig Forstand og Transit-handel. Sidstnævnte, der kan foregaa med eller uden Benyttelse af Transit- eller andre Slags Oplag, er virkelig Handel og maa som saadan optages i Handelsstatistikken. Derimod bør direkte Transit — hvor en Vare med eller uden Omladning (mellem Skib eller Vogn), men uden Ompakning, blot transiterer (føres igennem) et Land, uden at den dér modtages af nogen Køber eller Købers Stedfortræder (Agent eller desl.) — i Henhold til Postulat B ikke indgaa i den egentlige Handelsstatistik. Dets Optagelse deri strider

ogsaa mod Postulat A; eksempelvis vil en Vare, der fra Østrig exporteres til Danmark via Tyskland, blive opført i den østrigske Statistik som udført til Danmark, men ikke til Tyskland, og den bør derfor ikke medregnes i den tyske Statistiks Indførsel fra Østrig. — I flere Landes Statistik medregner man den direkte Transit i den saakaldte »Generalhandel«, saaledes i Tyskland, Frankrig, Schweiz, Belgien og Østrig-Ungarn*). Paa nogle Steder, f. Ex. i den tyske og den schweiziske Statistik, anføres det dog udtrykkelig, at Transitførselen ikke bør tages i Betragtning ved Bedømmelsen af et Lands egentlige Handelsomsætning, fordi den omfatter Varer, der slet ikke indgaa i denne; i den tyske Statistik beregner man som Følge heraf heller ikke »Generalhandelens« Totalværdi. Men da man jo ved, hvor vigtigt det i Statistikken er at undgaa misvisende Rubrikker, kan det kun beklages, at Transitførselen overhovedet faar Lov til at indgaa i Redegørelsen for selve Handelen, medens der paa den anden Side naturligvis intet er til Hinder for, at den i Handelsstatistikken optages som et Tillæg under en særlig Rubrik, f. Ex. som i England, hvor der vel findes Oplysning om »foreign merchandise transhipped«, men hvor disse Varer ikke medregnes i »total value of import and export trade of the United Kingdom«.

Den udenrigske Handel omtrent i det Omfang,

*) Den østrig-ungarske Statistik skelner ikke engang mellem direkte og indirekte Transit. »Die transito eingelagerte Waare wird entweder der Verzollung zugeführt und erscheint dann als Einfuhr, oder sie wird wieder in das Ausland gesendet und erscheint in diesem Falle als Durchfuhr«. Herved forværes Sagen endnu mere.

som vi her have angivet som den rigtige, plejer man at kalde »Gesammt-Eigenhandel«, »Effektivhandel«, eller ogsaa »Generalhandel« — til Adskillelse fra »Specialhandel«. Ved Specialhandel forstaar man sædvanlig Indførsel »i den frie Omsætning«, dels umiddelbart, dels fra Toldoplag, samt Udførsel »fra den frie Omsætning«. Udskilte fra Specialhandelen ere altsaa bl. a. Indførsel til Oplag samt Udførsel fra Oplag. Forskellen mellem de Mængder, hvormed en bestemt Vare indgaar i Generalhandelen og Specialhandelen, vil altsaa i væsentlig Grad være afhængig af, om Varen er toldpligtig eller ikke. Bærer den Told, og paa-tænker Modtageren atter at sælge den til Udlandet, frigør han den ikke fra Toldoplagene. Er den toldfri, skaffer han sig fuld Dispositionsret over den, selv om han har i Sinde atter at udføre den. Som et Exempel, der viser dette Forhold, kan nævnes Exporten af Bomuld og af Kaffe fra Tyskland og fra Frankrig. Bomuld er toldfri i begge Lande, Kaffe toldpligtig; Udførselstallene for Aaret 1895 ere:

	General- handel (m. Fradrag af Transit)	Special- handel
	Mill. Kg.	Mill. Kg.
Bomuld:		
Tyskland	39,18	33,83
Frankrig	39,89	36,82
Kaffe:		
Tyskland	18,45	0,02
Frankrig	46,72	0,01

Valget af Bomuld og Kaffe som Exempel beror paa, at ingen af disse Varer produceres i Frankrig og Tyskland, saa at hele den udførte Mængde altsaa maa have været indført. Det ses, at af den toldpligtige Vare, Kaffe, har næsten intet af det Kvantum, der var bestemt til Genudførsel, deltaget i den frie Omsætning, idet det har været indlagt paa Toldoplag, medens det omvendte har været Tilfældet med den allerstørste Del af den toldfri Bomuld.

Det kan nu ganske vist i fiskal Henseende være af Interesse at vide, i hvilken Udstrækning et Lands Handel gør Brug af Kredit- og Transitoplag og lign. Institutioner, og herom findes da ogsaa Oplysninger i de særlige Oversigter over Omsætningen fra Toldoplag, der sædvanlig findes i de enkelte Landes Handelsstatistik. Men at fradrage disse Varepartier — hvis Størrelse i saa væsentlig Grad afhænger af tilfældige Toldbestemmelser — fra Handelsomsætningens Totalsummer blot for at finde Omfanget af den Handel, der reterer efter en saadan Fradragning, er næppe Umagen værd*). Den saakaldte Specialhandel er en ufuldstændig, i de forskellige Lande ganske uensartet, Del af Vareomsætningen med Udlandet — intet som helst andet.

Denne Specialhandel¹ spørger dog i de fleste Landes Handelsstatistik, ja behandles undertiden som dennes Hovedformaal, og fremragende Nationaløkonomer, som

*) Til Beregning af de indgaaede Toldbeløb — hvilken Beregning bør fremstilles i en særskilt Tabel — behøves blot »Specialhandels«-Tallene over indførte toldpligtige Varer (samt selvfølgelig ogsaa over Varer, som bære Udførselstold, hvis Antal dog sædvanligvis ikke er stort).

H. von Scheel, kunne udtale den Anskuelse, at det maatte være »ausser Zweifel, dass der Specialhandel die volkswirtschaftlich wichtigste Kombination — — —, und dessen statistischer Nachweis in erster Linie ins Auge zu fassen ist« (Handwörterbuch der Staatswissenschaften, Art. Handelsstatistik).

At der tillægges Specialhandelen en saa stor Værdi, beror paa, at man betragter den som et Maal for Landets Produktionsevne i Forhold til dets Konsum, saa at dens Tal for en vis Vare altsaa skulde angive Produktionens Overskud eller Underskud, efter at Forbruget er dækket. Specialhandelen maatte følgelig ikke omfatte Varer, der kun have været Genstand for Mellemandel, men blot Varer af indenlandsk Frembringelse, der udføres til Udlandet, og Varer af fremmed Oprindelse, der indføres til Landets eget Forbrug. En saadan Betragtningmaade viser sig imidlertid langt fra holdbar, naar man undersøger det faktiske Grundlag, hvorpaa Opgørelsen af Specialhandelen hviler. Saaledes indgaar der, som ovenfor vist, baade i Frankrigs og Tysklands Specialexport, ikke ubetydelige Mængder Bomuld, der jo ikke produceres i disse Lande, og naturligvis er der i deres Specialimport optaget tilsvarende Kvanta af samme Varer, der ikke ere bleven forbrugte i de resp. Lande (eftersom Bomulden atter er bleven udført). Og paa samme Maade kan der i Specialhandelen skjule sig ret betydelige Mængder af andre, særlig toldfri, Varer, der udelukkende vedrøre Transithandelen, uden at man er i Stand til at paavise det, fordi de paagældende

Varer kunne produceres baade i Ind- og Udland*). Paa den anden Side udelader man som Regel ved Specialhandelen »die Veredelungsverkehr« (forsaavidt den udgøres af toldpligtige Varer), men udskyder dermed samtidig af Specialexporten ikke uvæsentlige Dele af den indenlandske Tilvirkning, og af Specialimporten en Del af det, der i Indlandet forbruges af udenlandsk Tilvirkning**).

Saaledes som Specialhandelen nu sædvanligvis opgøres, kan man altsaa umuligt tillægge den nogen nationaløkonomisk-videnskabelig Værdi og end mindre noget Fortrin fremfor Generalhandelen, der udgør den eneste fuldstændige Redegørelse for et Lands Handelsomsætning med Udlandet. Paa den anden Side kan man til en vis Grad indrømme, at det vilde være en meget vigtig Opgave for Handelsstatistikken at give Oplysning om Produktionens Over- og Underskud i Forhold til Forbruget — en Opgave, der maaske i reel Betydning endog kunde anses for vigtigere end den, der her af formelle Grunde er stillet i første Række.

*) Den nyere danske Statistik, der skelner mellem indenlandske og fremmede Varer i Udførselen fra den frie Omsætning, giver et godt Indblik i disse Forhold. Ved næsten alle Varearter ere større eller mindre Kvantiteter af fremmede Varer udførte fra den frie Omsætning.

***) Den tyske Specialhandel udskiller die Veredelungsverkehr, »weil sowohl beim Eingang wie beim Ausgang von dem Gesamtwert der meisten der aus diesem Verkehr hervorgehenden Erzeugnisse nur derjenige Theil in Ansatz gebracht werden kann, welcher der auf die veredelte Waare verwendeten Arbeitsleistung entspricht, die Ermittlung dieses Antheils aber, bei den bisherigen Einrichtungen mit grossen Schwierigkeiten verbunden sein würde.« Dette gælder imidlertid alene toldpligtige Varer, som ind- eller udføres i Forædlings-Øjemed; de toldfrie indgaa uden Tvivl alle i Specialhandelen.

Vi ville derfor noget nærmere undersøge Spørgsmaalet om, paa hvad Maade og i hvilket Omfang denne Opgave vil kunne løses.

I en virkelig Specialhandel burde Exporten jo angive Landets Produktionsoverskud ud over dets eget Forbrug; Importen det, der mangler i, at Produktionen kan tilfredsstille Forbruget. I visse Landes Statistik — Englands, de Forenede Staters, Schweiz's, Danmarks, Norges — gøres der ogsaa særlig Rede for Udførselen af indenlandske Varer. Men samtidig med, at udførte Varer af fremmed Oprindelse saaledes fradrages i Totaludførselen, bør de naturligvis ogsaa fradrages Indførselen, eftersom de ikke indførtes til Forbrug, men blot i Handelsøjemed*). Og ligesom man fra Specialhandelens Udførsel bør udskille alle fremmede Varer, saaledes bør der i dens Indførsel heller ikke findes Varer af indenlandsk Oprindelse, eftersom disse jo ikke kunne være Udtryk for nogen Utilstrækkelighed i den indenlandske Produktion. Fra Generalhandelens Import bør man altsaa, før man kan komme til Kundskab om Specialimporten, udskyde alle af en eller anden Grund reimporterede Varer. Men samtidig med, at disse Varer fradrages i Indførselen, maa de ogsaa trækkes fra Udførselen; thi da de efter Reimporten

*) At en saadan Fradragning fra Importen bør finde Sted, for at der kan opnaas Ensartethed mellem Specialexport og Specialimport, er udtalt af Yves Guyot (»Études sur le commerce international comparé« i Journal des économistes, 1897). — Den engelske Statistik (Statistical Abstract, men ej den egentlige Handelsstatistik) giver ogsaa for visse vigtigere Varer en Oversigt over Kvantiteter »retained for home consumption« (altsaa med Fradrag af Genudførsel); men nogen strengere Methode synes der ikke at være anvendt ved Opgørelsen af denne Beregning.

komme til Anvendelse i selve Produktionslandet, repræsentere de selvfølgelig ikke noget Overskud i dets Produktion.

Skemaet for Handelen med Udlandet med dens Underafdeling Specialhandelen skulde altsaa i Følge foranstaaende have omtrent følgende Udseende.

A. Indførsel af

1) fremmede Varer:

a) konsumerede (Specialhandel).

b) senere genudførte (= B. 2).

2) indenlandske Varer (= B. 1 b).

B. Udførsel af

1) indenlandske Varer:

a) konsumerede i Udlandet (Specialhandel).

b) senere genindførte (= A. 2).

2) fremmede Varer (= A. 1 b).

Ved en saadan Opstilling vilde man naturligvis ikke umiddelbart kunne dele Afdelingerne A_1 og B_1 i deres Underafdelinger a og b; Sondringen kunde først foretages, naar man kendte Tallene for B_2 og A_2 . Fra- dragningen burde ske efter Mængde, ikke efter Værdi, da denne kan have forandret sig betydeligt i Tidsrummet mellem de to Transport- eller Handelsakter.

En saadan Udskillelse af Specialhandelen vilde uden Tvivl være af stor Interesse. Vil man blot vide den forbrugte Mængde af en vis Vare — t. Ex. Rug — i et vist Land, saa lader det sig ganske vist gøre paa en langt simplere Maade, nemlig ved til det i Indlandet producerede Kvantum at lægge Overskudsindførselen, beregnet efter Generalhandelen; thi Forskellen mellem Ind- og Udførselsmængderne maa blive ganske

den samme, hvad enten man benytter General- eller Specialhandlens Tal. Men ved denne Fremgangsmaade skaffer man sig intet Kendskab til den virkelige Forbrugsomsætning af en Vare, der finder Sted med de forskellige Lande, og dette er dog saavel af videnskabelige som praktiske Grunde en Sag af Betydning. Og ligesom der gøres Rede for Handelsomsætningen gennem Generalhandelen, saaledes gøres der Rede for Forbrugsomsætningen gennem (den virkelige) Specialhandelen.

Men hvis vi i Stedet for Rug vælge Rugmel som Exempel, bliver Sagen strax mere indviklet. Ved Formaling af Rug i Indlandet kan man jo benytte baade indenlandsk og fremmed Rug; i sidstnævnte Fald har altsaa en Del af den Virksomhed, hvoraf Rugmel er Slutningsproduktet, fundet Sted paa udenlandsk, en anden Del paa indenlandsk Grund. Forlanger man, at Specialhandelen skal være fuldstændig i sine Opgørelser angaaende Overskud eller Mangel i den indenlandske Produktion, saa maa den ogsaa tage Hensyn til Begrebet Forædling, og det nys givne Skema over udenrigsk Handel maatte udvides paa følgende Maade:

A. Indførsel af

- 1) helt fremmede Varer:
 - a) konsumerede (Specialhandel).
 - b) senere genudførte i samme Stand (= B. 3).
 - c) — — — forædlede (= B 2 a).
- 2) i Udlandet forædlede indenlandske Varer:
 - a) Raastof (= B 1 c)
 - b) Forædlingsværdi (Specialhandel).
- 3) helt indenlandske Varer (= B 1 b).

B. Udførsel af

- 1) helt indenlandske Varer:
 - a) konsumerede i Udlandet (Specialhandel).
 - b) senere atter tilbageførte i samme Stand (= A.3).
 - c) senere tilbageførte forædlede (= A 2 a).
- 2) i Indlandet forædlede fremmede Varer:
 - a) Raastof (= A 1 c).
 - b) Forædlingsværdi (Specialhandel).
- 3) helt fremmede Varer (= A 1 b).

Hermed ere vi, praktisk set, inde paa Umulighedernes Omraade. Lad være, at man i alle Tilfælde kunde faa Rede paa, om en ind- eller udført Vare er helt af indenlandsk eller helt af udenlandsk Tilvirkning, forædlet i Udlandet af indenlandsk eller i Indlandet af udenlandsk Raastof, skønt allerede disse Sondringer i og for sig vilde være vanskelige nok at foretage, saa møder man ved den Del af Importen, der omfatter indenlandske Raastoffer, forædlede i Udlandet, den vanskelige — i mange Tilfælde umulige — Opgave at skulle bestemme Mængden af det anvendte Raastof, som man jo maa kende for at kunne fradrage den i den forud skete Export af samme Emne; og en tilsvarende Vanskelighed findes ved Exporten af Varer, frembragte ved indenlandsk Bearbejdelse af fremmede Raastoffer. Men endnu mere umulig bliver Sagen naturligvis, naar det forædlede Produkt er sammensat af flere Raaemner, af hvilke oven i Købet en Del kan være af indenlandsk, en Del af fremmed Oprindelse.

Haabet om, at man ved Hjælp af et Lands Handelsstatistik skulde kunne skaffe sig Oplysning om Forskellen

mellem dets Produktion og Forbrug af de forskellige Varer, hører altsaa hjemme i Fantasiens Verden, i hvert Fald forsaavidt det gælder Produktionen i sin Helhed. En Redegørelse for den virkelige Specialhandel kan blot gives for Raastoffer af første Orden (saadanne, hvor det oprindelige Produkt ikke er bleven bearbejdet), samt maaske tillige hvad de Forædlingsprodukter angaar, der næsten uden Undtagelse pleje at fremstilles af Landets egne Raaprodukter. Saaledes vilde man vel nok kunne gøre Rede t. Ex. for Malme (men næppe nok for Ru- og Stangjern og andre Førstehaands-Produkter af Metalindustrien og end mindre for færdiglavede Metalvarer), uformalet Korn (men ej for Mel m. m.), levende Dyr, fersk Fisk, en Del Kolonialvarer, Spindestoffer, usavet Træ (og muligvis uhøvlede Planker og Brædder) o. s. v.; men man vilde blive skuffet i saa godt som alle sine Forsøg i lignende Retning, naar man kommer til alle de utallige Fabriksprodukter: Garn, vævede Varer, Maskiner, Papir, Glas, Træmasse, Tændstikker, Spirituosa og meget mere. — Der er naturligvis intet til Hinder for, at man opstiller Specialhandelstabeller over de Varearter, for hvilke det virkelig lader sig gøre, saafremt man mener, at Tabellernes Nytte opvejer det Arbejde, de foranledige. Men desværre knytter den praktiske Værdi af saadanne Udredninger sig navnlig til Fabriksindustriens Produkter, altsaa netop til dem, der ikke lade sig tvinge ind i Specialhandelens Tabeller; og af den rent videnskabelige Interesse forsvinder en stor Del i samme Forhold, som Fuldstændighed viser sig uopnaaelig.

Der er, hvad Specialhandelen angaar, endnu den Udvej tilbage at opgive den videnskabelige Konsekvens

og indskrænke sig udelukkende til Exporten — netop det, der finder Sted i de forud nævnte Lande, hvis Handelsstatistik opgør Udførselen af indenlandske Produkter. Behandlet saaledes kan den blive fuldstændig, idet Begrebet indenlandsk Vare da ogsaa kan omfatte forædlede Produkter af fremmede Raastoffer, uden at man behøver at tage Hensyn til en nøjagtig Sondring mellem Raastof og Forædlingsarbejde. Ogsaa efter en saadan Begrænsning giver Specialhandelen værdifulde Oplysninger, selv om man derved maatte give Afkald paa Jævnførelsen med den tilsvarende Indførsel. Særlig vil Adskillelsen mellem General- og (den virkelige) Specialhandel give en god Forestilling om Omfanget og Betydningen af et Lands Mellemandel.

Jeg har anset det for nødvendigt at behandle Forholdet mellem »Generalhandel« og de forskellige Arter af »Specialhandel« med nogen Udførlighed, fordi det er afgjort, at der mange Steder raader en vis Uklarhed angaaende dette Punkt. Resultatet af foranstaaende Undersøgelse vedrørende Handelsstatistikens Omfang vil i Korthed formentlig kunne udtrykkes saaledes:

1) Handelsstatistikken har til Hovedopgave at give en fuldstændig Redegørelse for hvert Lands udenrigske Handel og bør derfor omfatte alt det, der for Ind- eller Udgaende passerer Landets Grænser, undtagen den direkte Transitførsel.

2) Sideopgaver, mere eller mindre væsentlige, ere:

a) specielle Redegørelser for al Slags Kredit- og Transitoplags-, Frilagers- og Frihavnsomsætning samt

for alle lignende, af hvert Lands særlige Toldlovgivning afhængige, Forhold, hvis statistiske Belysning har Interesse;

b) specificerede Oversigter over indbetalte Toldafgifter, udbetalte Toldgodtgørelser samt udbetalte Exportpræmier;

c) Specialredegørelse for Udførsel af (helt eller delvis) indenlandske Varer; samt sluttelig

d) Transitførselen, saafremt den ikke meddeles i en særskilt Transportstatistik.

2. Afsendelses- og Bestemmelsesland.

Dampkraft og Jernbaner have udrettet store Ting. Umaadelige Jordstrækninger, som uden dem endnu vilde have henligget uopdyrkede, yde nu Afgrøder, som ved deres Hjælp tilføres Verdensmarkedet, Grubedistrikter, beliggende langt fra Havets Kyster, kunne bearbejdes, og deres Malme finde Afsætning paa fjærne Steder, Industricentrer opstaa langt inde i Landene, Handelen har taget nye Veje, og Handelsstæder behøve ikke længere nødvendigvis at være Søstæder. Verdensøkonomien er helt og holdent bleven omskabt i nogle faa Aartier.

Men Handelsstatistikken har almindeligvis ikke fulgt med i denne Omdannelsesproces. Den Dag i Dag staar denne Statistik i de fleste Lande paa samme Standpunkt, som da den internationale Omsætning hovedsagelig blot skete fra Kyst til Kyst. Som Afsendelsessted for de indførte Varer angiver den det Land, hvorfra de sidst indladedes i Skib, og som Bestemmelsessted for de udførte Varer det Land, der

angives som vedkommende Skibs Destinationssted; sker Ind- eller Udførselen landværts, saa er det den passerede Landgrænse, der maa angive det Land, hvorfra Væerne komme, eller hvorhen de gaa. Det er aldeles aabenbart, at Statistikkens Opgørelser, baserede paa et saadant Grundlag, maa blive fuldkomment vildledende for Bedømmelsen af Handelen, saaledes som denne nu i Jernbanernes Tidsalder er organiseret.

Der er imidlertid nogle faa Lande, som i denne Henseende danne en Undtagelse fra den almindelige Regel, og hvis Statistik i Spørgsmaalet om Afsendelses- og Bestemmelsesland følge andre Principper end de ovenfor anførte. De vigtigste af dem skulle her nævnes.

I Indledningen til den franske Handelsstatistik hedder det: »Théoriquement, le pays au compte duquel une marchandise est prise en charge devrait être: à l'importation, le pays d'origine effective; à l'exportation, le pays de destination réelle. Mais, dans la pratique, il n'est pas possible de donner à cette règle une application absolue en raison des ruptures de charge qui se produisent nécessairement en cours de transport comme en raison de la nature même des opérations commerciales qui, le plus souvent, portent, à l'entrée comme à la sortie, sur des produits achetés ou vendus dans un pays intermédiaire.

C'est pour ce motif que l'Administration a été amenée à mentionner dans ses publications statistiques: à l'entrée le pays de la provenance effective actuelle; à la sortie, le pays de la destination effective actuelle.

Mais ce principe, dont l'application absolue aurait pour résultat de restreindre les données statistiques de notre trafic international aux seuls pays limitrophes

ou aux pays d'outre-mer avec lesquels nous avons des relations directes, doit fléchir devant la réalité des faits toutes les fois que, par la nature ou les circonstances du transport ou par les documents qu'il peut avoir entre les mains, le service est en mesure de connaître, à l'importation, le point de départ réel de la marchandise à destination de la France, et, à l'exportation, le pays sur lequel elle est effectivement dirigée et où elle doit être livrée au destinataire».

I en Note paa de Blanketter, der skulle anvendes til Toldangivelser ved Indførsel til og Udførsel fra det tyske Toldomraade, foreskrives: »Als Land der Herkunft ist dasjenige Land anzugeben, aus dessen Gebiet die Versendung der Waare mit der Bestimmung nach dem deutschen Zollgebiet ursprünglich erfolgt ist; dabei bleiben die Länder, durch welche die Waare auf dem Transport, sei es auch mit Umladung oder Umspedition, durchgeführt wurde, ausser Betracht. In der Regel ist demnach als Land der Herkunft das Land, aus dessen Eigenhandel die Waare herstammt, zu deklarieren. In der Einfuhr sind demgemass die Waaren dem Eigenhandel desjenigen Landes, in welchem sie von dem inländischen Empfänger gekauft worden sind, zuzurechnen« — — —« og i Overensstemmelse hermed bestemmes for Udførselens Vedkommende: »Als Land der Bestimmung ist dasjenige Land anzugeben, nach dessen Gebiet die Versendung der Waare gerichtet ist; dabei bleiben die Länder, durch welche die Waare auf dem Transport, sei es auch mit Umladung oder Umspedition, durchgeführt werden soll, ausser Betracht. In der Regel ist demnach als Land der Bestimmung das Land, in dessen Eigenhandel die Waare übergeht,

zu deklarieren. In der Ausfuhr sind demgemäss die Waaren dem Eigenhandel desjenigen Landes, nach welchem sie von dem inländischen Absender verkauft worden sind, zuzurechnen« *).

Den østrig-ungarske Handelsstatistik angiver siden 1891 Afsendelses- og Bestemmelseslandet efter samme Regler som den tyske.

For den schweiziske Handelsstatistik gælder Lignende i Henhold til Forordn. af 12. Januar 1892: »Als Land der Herkunft ist dasjenige Land anzusehen, in welchem die eingeführte Ware erzeugt ist; als Land der Bestimmung dasjenige, für dessen Konsum die ausgeführte Ware bestimmt ist. Wo das Eine oder das Andere nicht hinlänglich sicher ist, soll das entfernteste bekannte Durchgangsland — — deklariert werden«.

Som det fremgaar af denne Redegørelse findes der end ikke i de Lande, hvor man har indført en nyere Ordning ved Angivelsen af Afsendelses- og Bestemmelsesland, fuld Enighed om, hvad der skal forstås ved disse Udtryk. Den mest udbredte Mening synes at være den, at ved Indførselen bør Handelsstatistikken opgive Varens Produktionsland som dens Afsendelsesland, og ved Udførselen det endelige Forbrugssted som Bestemmelsesland, men at det dog, paa Grund af Vanskelighederne ved at konstatere det virkelige Produktions-, resp. Forbrugsland, kan anses for tilladeligt at angive som Afsendelses-, resp. Bestemmelsesland det Land, hvorfra en Vare indkøbes, resp. hvortil den sælges.

*) Se Die Statistik des deutschen Reichs im Jahre 1897. N. F. Band 101.

Spørgsmaalet herom har ogsaa gentagne Gange været under Behandling ved det internationale Statistiske Instituts Møder, uden at man synes at være kommen til noget helt bestemt Resultat. Ved Mødet i Wien 1891 vedtoges følgende Resolution: »qu'il faut chercher à constater, autant que possible, les pays de provenance originaire des marchandises importées et de destination définitive des marchandises exportées«; men Spørgsmaalet er dog trods dette fremdeles bleven debateret ved Institutets senere Møder.

Af vort Postulat B fremgaar nu med Bestemthed, at i Handelsstatistikken bør man i første Række angive Købs-, henholdsvis Salgslandet. Det kan ganske vist ogsaa være af Interesse at vide, hvor en indført Vare er produceret, og hvor en udført sluttelig vil blive forbrugt; og lige saa lidt kan det nægtes, at det maa have sin Betydning at kende de Veje, ad hvilke de ind- og udførte Varer transporteres — altsaa de Forhold, hvorom just den hidtidige, nu forældede, Methode skaffer Oplysning. Der er heller intet til Hinder for, at man ogsaa tager Hensyn til disse Synspunkter, naar bortses fra det Arbejde og Besvær, som derved forvoldes. Men ingen af dem maa sættes i første Række, thi i en Handelsstatistik tilkommer denne Plads ubestrideligt Handelssynspunktet, og dette kræver Angivelse af Indkøbs- og Salgsland.

Man kan ogsaa af Postulat A umiddelbart drage den Følgeslutning, at det er Indkøbs- og Salgsland, der i Handelsstatistikken bør angives som Afsendelses- og Bestemmelsesland. Hvis en svensk Købmand indkøber et Parti brasiliansk Kaffe i Tyskland og lader

Varen transitere Danmark, saa er det tydelig nok Tyskland, der i sin Statistik optager dette Vareparti som udført til Sverrig, og hverken Brasilien eller Danmark. Brasilien optager det i sin Export til Tyskland, og Danmark optager det aldeles ikke (eller burde i hvert Fald ikke gøre det). Men naar Varepartiet udføres fra Tyskland til Sverrig, saa maa det ogsaa indføres fra Tyskland til Sverrig, altsaa fra det Land, hvor det er indkøbt, men ikke fra det Land, hvor det er produceret, ikke heller fra det Land, hvorfra det sidst transporteredes.

Som bekendt gives der i vore Dage en Mængde Former for Vareomsætning og Handelsvirksomhed foruden det direkte Køb eller Salg: Konsignation, Agentur, Kommission m. m., og ved saadanne uegentlige Købs- og Salgsforretninger kan der undertiden være Tvivl om, hvilket Land der bør angives som Afsendelses- eller Bestemmelsesland. I saadanne Tilfælde er dog den simple Regel, der indeholdes i Postulat A sædvanligvis fuldt tilstrækkelig for Spørgsmaalets Afgørelse.

Hvis saaledes et Parti Trævarer sendes fra Sverrig til England i Konsignation, saa véd den svenske Afsender ikke, til hvilken Nation den Mand hører, der sluttelig køber hans Vare (thi den engelske Mellemandler køber den ikke). Men han véd, at det er England, som skal optage det i sin Indførsel fra Sverrig; det Land, hvor Varen tilsidst ender, skal derimod tydelig nok ikke opgive Sverrig, men England som Indkøbs-, d. e. Afsendelsesland. Uden Hensyn til den Vej, Trævarepartiet sluttelig maatte tage, skal altsaa den svenske Exportstatistik i dette Tilfælde angive England som Bestemmelsesland, skønt der — i hvert Fald

i første Omgang — ikke er Tale om noget egentligt Salg til dette Land.

Eller, for at tage et andet Exempel, en dansk Købmand sælger som Agent for et engelsk Firma et Parti Varer til Sverrig, hvorefter han blot oversender Ordren til Firmaet, der selv expederer Partiet direkte fra England til Sverrig. Er nu Indkøbet i dette Tilfælde gjort i Danmark eller i England? Fra hvilke af de to Lande skal den svenske Statistik angive, at Varepartiet er indført?

Ganske afgjort fra England. Det er nemlig selve Varepartiet, der udgør det virkelige Grundlag for den paagældende Forretningsakt, og Handelsstatistikken faar i Følge Sagens Natur kun Kendskab til dette reelle Grundlag, men ikke til Transaktionens formelle Sider. Den danske Handelsstatistik vil slet ikke faa noget at gøre med det omspurgte Vareparti; den engelske vil opføre det som udført til Sverrig, og den svenske følgerig som indført fra England.*)

Det er heller ikke noget sjældent Tilfælde, at et Parti Varer sælges ved Mellekomst af en Agent, der ikke meddeler Sælgeren, hvor Varen gaar hen. Hvis f. Ex. en Vare sælges fra Sverrig gennem en Købmand

*) Jfr. den tyske Statistiks Opfattelse i saa Henseende, der fuldstændig stemmer overens med det ovenfor anførte. »Werden Waaren eingeführt«, — bestemmes der saaledes i de nylig citerede Formularblanketter for Varedeklarationer — »die von einem ausländischen Kommissionär gekauft worden sind, so ist als Herkunftsland das Land anzugeben, in welchem der eigentliche Verkäufer der Waaren seine Niederlassung hat. So ist z. B. für Wolle, die von einem Kommissionär in Antwerpen für Rechnung eines Australiers nach dem deutschen Zollgebiet verkauft ist, Australien als Herkunftsland anzugeben.«

i Hamborg til et for den svenske Sælger ubekendt Land, bliver den blot omladet i Hamborg, og burde derfor i den svenske Statistik rettest optages som udført til uangivet Land via Tyskland, i den tyske som Transit og i Bestemmelseslandet som indført via Tyskland fra Sverrig (eller uangivet Land).

3. Indførsels- og Udførselsplads.

Som den Plads i Indlandet, til hvilken en Vare indføres, eller fra hvilken en Vare udføres, bliver, saa vidt vides, i saa godt som alle Landes Handelsstatistik det Toldkammer angivet, hvorigennem Toldexpeditionen foregaar. Denne Fremgangsmaade har jo sin naturlige Grund deri, at den officielle Statistik er bygget paa administrative Indberetninger. De Opgivelser, der herved fremkomme, vedrørende Import- og Exportpladserne, kunde heller ikke blive synderlig vildledende, saalænge næsten al Handel med Udlandet var samlet i store, sædvanlig ved Kysterne liggende Handelssteder, hvor store Handelshuse tilfredsstillede Oplandets Forbrug af Importartikler og varetog Udførselen af dets Produktionsoverskud. Thi Toldbehandlingen skete derved paa de Pladser, til hvilke Varerne, set i Forhold til Udlandet, virkelig indkøbtes, og fra hvilke de solgtes — altsaa netop de Steder, som i Handelsstatistikken bør opgives som Indførsels- og Udførselspladser.

Men det er helt anderledes i vore Dage. Med Annoncerings- og Rejseagentursystemets overordentlige Udvikling have Sælgerne været i Stand til at komme

de endelige Forbrugere langt nærmere ind paa Livet, og Køberne have fundet en mere direkte Vej til Producenterne af de Varer, de have Brug for. Jernbaner, Overenskomster om gennemgaaende Trafik mellem Lande og Landsdele og lign. have fremskaffet det Transportgrundlag, der var nødvendigt, for at direkte Handelsforbindelser med Udlandet fra Landenes Indre kunde vinde Fremgang. Følgen heraf er bleven, at der nu drives en ikke ringe Import- og endnu større Exporthandel til og fra Steder, der ikke ere Toldsteder, og som altsaa — med det nu anvendte System — ikke komme til Syne i Handelsstatistikken som Ind- og Udførselssteder.

For at komme dette Spørgsmaal noget nærmere ind paa Livet, skal her som Exempel gives en Redegørelse i Enkeltheder over Forholdene i Sverig i denne Henseende.

Landet har 50 Toldkamre, hvoraf omtrent en halv Snes inde i Landet, de øvrige ved Havet. Det kunde altsaa synes, som om der i hvert Fald for Kyststrækningerne var sørget ganske godt i denne Henseende. Men det maa erindres, at Østersøhavnene i Reglen fryse til hver Vinter, saa at Ind- og Udførsel til og fra disse Toldpladser i Vintertiden maa ske gennem Syd- og Vestkystens Havne. Importerede Varer kunne fra Indførselshavnen — med Passérseddel fra Toldvæsenet — sendes pr. Jernbane til Bestemmelsesstedet, hvis der paa dette Sted findes Toldkammer. Varerne behøve altsaa ikke at fortoldes ved Importhavnen, men Fortoldningen kan udskydes, indtil de ere ankomne til det Toldkammer, hvor Vareejeren selv kan modtage dem. Men da Toldkammeret i en

Stad sædvanlig er beliggende ved Havnen, ikke ved Jernbanestationen, hvor Varerne jo skulle aflæsses, og da Afstanden mellem Havn og Jernbanestation ofte kan være betydelig, bliver det af Hensyn til Bekvemmelighed og Omkostninger ofte fordelagtigere at lade Fortoldningen foretage allerede ved Importhavnen, enten af Speditører eller af det anvendte Dampskibs Kommissionær. Denne Fremgangsmaade er vistnok ogsaa almindelig anvendt, tilmed endog uden at Kommissionæren skaffer sig særskilt Bemyndigelse dertil fra Vareejerne*). — Ved Udførsel sker Angivelsen for Toldvæsenet næsten aldrig før ved Exporthavnen.

Ved mindre Toldsteder (stapelpladser) bliver ogsaa i Sommertiden en lignende Forretningsgang anvendt, naar der hændelsesvis ikke tilbyder sig en belejlig direkte Skibslejlighed for en Vareforsendelse.

I det Indre af Landet ligge flere ikke ubetydelige Handelspladser, der ikke have noget Toldkammer og derfor aldrig kunne forekomme i Handelsstatistikken som Import- eller Exportsteder. Som Exempel herpaa kan nævnes det i Handelsverdenen vel bekendte Eskilstuna.

Hvad Udførselen i Almindelighed angaar, saa angives denne altid fra en Havne- eller Grænseplads. Følgen heraf er, at de store Fabriks-, Jernværks-, Savværks- og Grubedistrikter i Sverrigs Indre, der dog have en betydelig direkte Handel paa Udlandet, aldrig

*) I sidstnævnte Tilfælde har Dampskibskommissionæren ganske vist hverken Pligt eller end ikke — efter svensk Lovgivning — Ret til at angive et Vareparti til Fortoldning; men det skal dog tiltrods herfor være en temmelig udbredt Skik at gaa frem paa denne Maade.

kunne komme til Syne som Exportsteder. Ja selv om et saadant Indlandsdistrikt har baade Havn og Toldkammer, sker der alligevel ingen videre Exportangivelse derfra. Fra Jönköping, med dens verdensberømte Tændstik-, Vaaben- og Papfabrikker, bestod Udførselen i 1895 efter den officielle Statistik alt i alt kun af — Pakningsgenstande til 12630 Kroners og ubearbejdede Sten til 15000 Kroners Værdi.

Og som Forholdene i denne Henseende er i Sverrig, tør de vistnok antages at være de fleste andre Steder. Et for Spørgsmaalet i dets store Almindelighed særdeles oplysende Exempel er, at efter Frankrigs officielle Statistik kommer Verdensbyen Paris i Handelsomsætning med Udlandet — saavel hvad commerce général som hvad commerce spécial angaar — langt efter Le Havre og Marseille.

At Handelsstatistikken, som redegørende for Handel, giver lige saa vildledende Oplysninger om Indlandets enkelte Landsdele, som den ifølge foregaaende Afsnit giver om Udlandet, er, ifølge det nysnævnte, klart som Dagen. Og dog vilde det være af stor Interesse at kende de enkelte Landsdeles Exportevne og at kunne sammenligne Tallene for deres Udførsel med de Opgørelser, man kan skaffe sig om deres Produktion; og af Indførselsstatistikken vilde der kunne uddrages meget værdifulde Oplysninger om de forskellige Landsdeles Forbrug, hvis man kendte de virkelige Importsteder. Det kunde heller ikke berede større Vanskeligheder at faa Opgivelser over virkelige Ind- og Udførselssteder end over virkelige Afsendelses- og Bestemmelseslande.

Det vilde sikkerlig være af største Interesse at

faa nøjagtigt opgivet, hvor en udført Vare er produceret, og hvor en indført Vare skal forbruges. Om det sidstnævnte Forhold kan Importøren kun undtagelsesvis have Kundskab, og selv om Produktionsstedet for udførte Varer gælder det, at Exportøren ikke sjældent vil være uvidende derom. Man maa altsaa lade sig nøje med at faa angivet, til hvilken Plads en Vare købes ind fra Udlandet, resp. fra hvilken Plads en Vare sælges til Udlandet. Men det er jo ogsaa — i Henhold til Postulat B — netop dette, hvorom Handelsstatistikken først af alt bør give Oplysning, og i alle Tilfælde vindes derved en god Ledetraad, som nu for en stor Del savnes, for Undersøgelsen af bestemte Landsdeles Produktion og Forbrug. — Stiller man yderligere den Fordring til Handelsstatistikken, at den ikke blot skal gøre Rede for de Toldkamre (stapelpladser), over hvilke Ind- og Udførsel finder Sted, men ogsaa for de udførte Varers Produktionssted, saa maa saadanne Opgørelser stilles i anden Række.

4. Indførsels- og Udførselsværdier.

En god Husholder fører Bog over sine aarlige Indtægter og Udgifter, og vil han have nogen virkelig Nytte af en saadan Bogføring, bør han skille de Indtægter, han muligvis har som Rentenyder, fra Indtægterne af sit Arbejde, og eventuelle Udgifter til Rente og Amortisering af Laan fra andre Udgifter.

At en lignende Aarsopgørelse ogsaa vilde være af stor Betydning for en Nation, er der næppe mere end

én Mening om. Men det er desværre en meget vanskeligere Opgave at opgøre en saadan Aarskonto for en Nation end for Enkeltmand, og det tør vistnok siges, at det endnu aldrig blot tilnærmelsesvis er lykkedes at løse den rigtig.

At optage en paalidelig Statistik over en Nations aarlige Renteindtægter og Renteudgifter støder nemlig paa overordentlig store praktiske Vanskeligheder. Men hvad angaar de øvrige Indtægter (fra Udlandet), af Produktion, og Udgifter (til Udlandet) for Forbrug, saa burde det ikke være helt umuligt at udføre nogenlunde nøjagtige Beregninger derover for hvert Aar. Og det er dette Slags Nationalindkomster og -udgifter, som det vilde være af den største Betydning at kende.

En saadan aarlig Beregning over en Nations Indtægter af Produktion og Udgifter for Konsumtion kaldes sædvanlig Handelsbalancen. Ordet har nu for Tiden ikke nogen god Klang. Aarsagen hertil er imidlertid dog næppe af rent theoretisk Art, men ligger snarere i de afgjort urimelige Resultater, som man ved Benyttelse af de tilgængelige statistiske Hjælpemidler oftest er kommen til. Men at Resultaterne ere blevne saa utilfredsstillende, beror igen paa Fejlagtigheder i det anvendte Grundlag, som det paa ingen Maade vilde være umuligt at fjærne: nemlig dels mindre gode Værdiberegningsmetoder, dels en hyppig forekommende Ufuldstændighed, hvad Beregningsposterne angaar.

Den sædvanlige Opfattelse af Begrebet: Handelsbalance er, at denne udtrykkes ved Forholdet mellem Totalværdierne paa den ene Side af Indførselen, paa den anden Side af Udførselen. Men Produktionen i

fuldstændig Betydning af Ordet — al praktisk Virksomhed, der kan skaffe en Nation Indtægter fra Udlandet — omfatter jo ikke blot Vareproduktion, men bl. a. ogsaa Transportvirksomhed, og blandt Nationalindkomsterne bør altsaa ogsaa optages, hvad en Nation kan indtjene fra Udlandet paa Transportarbejde, ligesom man blandt Udgifterne plejer at regne de til Udlandet betalte Fragtomkostninger.

Hvis Indførsels- og Udførselsværdien beregnes efter Værdierne ved Landgrænsen — hvilket er det almindeligste, men hvorom mere senere — bør man altsaa, for at Indkomst- og Udgiftsbalancen kan blive fuldstændig beregnet, paa Indtægtssiden tillige opføre Bruttobeløbene for de Fragter, som Nationens egen Handelsflaade har indtjent i Farten baade til og fra Hjemlandet*). Endvidere bør til Indtægterne lægges Transitfragten for fremmed Gods og Bruttofragten, som er indtjent af Landets Handelsflaade i Fragtfart fra et udenrigsk Sted til et andet.**)

*) De førstnævnte betales ganske vist af Nationen selv og høre saaledes i stræng Forstand ikke til Nationalindkomsterne, men da de efter den Maade, hvorpaa Importværdien beregnes, én Gang før ere optagne som Nationaludgifter, skønt de ikke i Virkeligheden ere det, naar Transporten besørges af Landets egne Skibe, bør de ogsaa optages paa Indkomstsiden.

**) Som Udgifter burde strængt taget ogsaa regnes de Indkøb af Proviant, Kul og andre Fornødenheder, som Nationens Handelsfartøjer foretage i Udlandets Havne; paa dette Spørgsmaal bør der dog lægges mindre Vægt, særlig fordi fremmede Skibe skaffe Landet en tilsvarende Indtægt ved Indkøb i dets egne Havne, og det kan antages, at de saaledes solgte Varer kun sjældent optages i Exportmængden. Ligeledes kan man, uden at det i kendelig Grad kan indvirke paa den beregnede Balance, se bort fra de Værdiomsætninger, der foretages ved Søassurancer i inden- og udenlandske Selskaber, thi Summen af de Præmier, der gaa til eller fra Udlandet, vil i det væsentlige opvejes af de Skadeserstatninger, Nationen modtager eller afgiver.

Idet vi altsaa forudsætte, at der kan tilvejebringes en paalidelig Opgørelse dels over Værdierne ved Landets Grænse af Ind- og Udførsel, dels over Bruttofragterne i udenrigsk Søfart samt over Transitfragter, saa kunne vi paa Grundlag heraf temmelig nøjagtigt beregne en Nations Indtægter fra Udlandet af Produktion og Udgifter til Udlandet for Forbrug eller den s. k. Handelsbalance. Denne Beregningsmaade er imidlertid for saa vidt mangelfuld, som den kun giver et Overblik over Handelsbalancen i sin Helhed. Gaa vi ind paa Produktionens og Konsumtionens enkelte Omraader, ville vi t. Ex. vide, hvormeget vi have tjent ind ved Salg til Udlandet af Korn, og hvor meget vi have givet ud ved Køb af samme Vare, saa kunne vi ikke gøre Rede for dette Punkt ved Hjælp af de Oplysninger, vi nu have.

Det er i det ovenstaaende forudsat, at Værdi-
opgørelserne for ind- og udførte Varer grunde sig paa Værdierne ved Grænsen. Men i Grænseværdien t. Ex. for udført Korn indgaa Jernbanefragter og andre Transportudgifter i Indlandet, og hvis vi nu vilde skelne mellem Nationens Indtægt ved Dyrkning (eller Salg) af Korn og dens Indtægt ved Transport af Korn — Indtægter, der ere tilflydte gennem forskelligartede Grene af Produktionen —, saa maatte vi trække de indenlandske Transportudgifter fra Varens Værdi ved Grænsen. Paa den anden Side indgaar ikke det indenlandske Fragtbeløb i Grænseværdien for indført Korn, og først naar vi have medregnet dette, kende vi den virkelige Udgift paa Kornkontoen; men i denne Udgift er saa rigtignok ogsaa indbefattet en Post for

indenlandsk Transport, der samtidig maa føres som Indtægt paa Transportkontoen.

Det kan vanskelig bestrides, at et saadant nærmere Kendskab til Debet og Kredit for de forskellige Omraader af Produktion og Forbrug vilde være af største Interesse. Først derved faar man en detaljeret Oversigt over Handelsbalancen, et dybere Indblik i, hvad den bærer i sit Skød. Men en saadan Oversigt kræver, at Vareværdierne ikke beregnes ved Grænsen, men paa Indkøbs-, resp. Salgsstederne. — Denne Fordring fremgaar ogsaa af vort Postulat B.

Saa godt som alle Landes Handelsstatistik benytte imidlertid Grænseværdier*), og de nationaløkonomiske Forfattere synes næsten at betragte det som et Axiom, at denne Fremgangsmaade bør anvendes. Men disse Grænseværdier betegne i Virkeligheden ingenting, hverken hvad Køberne betale eller Sælgerne modtage for Varerne, ikke heller hvad Nationen som Helhed giver ud eller modtager for dem; thi der tages ikke Hensyn til den Fortjeneste, som den søfarende Del af Nationen muligvis har haft ved at føre Varerne fra, resp. til Udlandet. Naar det tiltrods herfor er saa almindeligt at betragte Grænseværdierne som de eneste rigtige, beror dette sikkert paa en Misforstaaelse, der er bleven fremkaldt ved, at man

*) Efter en Meddelelse af H. von Scheel i Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung etc. B. XIII (i en Artikel om »Die Berechnung der Handelsbilanzen«) skulle dog Værdiangivelserne for Udførselen i den engelske Statistik grunde sig paa de virkelige Salgsværdier. »Die Stahlwaren von Sheffield z. B. werden nach ihrem dortigen Werte berechnet, nicht nach dem von Liverpool oder London, wo sie zur Verschiffung kommen.« — Det er netop dette, som efter Postulat B er det rigtige.

har ført Udtrykkene Import og Export, Indførsel og Udførsel, fra Transportstatistikken, hvor de egentlig høre hjemme, over i de handelsstatistiske Beregninger. Man har draget den tilsyneladende rigtige Slutning ud af disse Benævnelser, at Værdien af indførte Varer skal beregnes i det Øjeblik, de indføres (over Grænsen), og Værdien af udførte Varer i det Øjeblik, de udføres (over Grænsen). Hvis vi i Stedet for indførte og udførte Varer sætte de egentlig handelsstatistiske Udtryk: indkøbte og bortsolgte Varer, saa fremgaar det umiddelbart af disse, at det er om Indkøbs- og Salgs-værdierne, Handelsstatistikken skal give Oplysning.

Hvis Ind- og Udførselsværdierne beregnes efter de her forlangte Principper, ville Reglerne, man skal iagttage ved Opgørelsen af den nationale Handelsbalance, være følgende:

A. Fra Indførselsværdien, som er Hovedudgiftsposten, trækkes alle de deri indgaaende Poster, der betales til Medlemmerne af den importerende Nation, nemlig:

1) Fragtbeløb og andre Omkostninger ved Transporten af de indførte Varer fra Landgrænsen eller Importhavnen til det Sted i Landet, hvor de modtages af Køberen eller hans Folk;

2) alle ved Grænsen eller Havnen erlagte Importafgifter, særlig Indførselstold*);

3) Losningsudgifter; samt

4) Bruttofragter for de med Nationens egne Skibe indførte Varer.

*) Det forekommer mig ikke, at der er nogen Grund til — saaledes som det næsten overalt gøres — at holde Toldbeløbene ude fra de handelsstatistiske Importværdier.

B. Til Udførselsværdien, som er Hovedindtægtsposten, lægges alle Omkostninger, der paaløbe, inden de udførte Varer gaa over i udenlandsk Eje, forsaavidt disse Udgifter betales af Udlændinge til Medlemmer af den exporterende Nation, nemlig:

1) Fragtbeløb og andre Omkostninger ved Transporten af de udførte Varer fra det Sted inde i Landet, hvor de afleveres af Sælgeren eller hans Folk, til Landgrænsen eller Exporthavnen;

2) alle ved Grænsen eller Havnen erlagte Exportafgifter, særlig Udførselstold;

3) Indladningsudgifter; samt

4) Bruttofragter for de med Nationens egne Skibe udførte Varer.

C. Som Nationalindtægter regnes endvidere:

1) Fragtbeløb for transiterende udenlandsk Gods; samt

2) Bruttofragter, indtjente af Nationens Skibe i Fragtfart mellem udenrigske Steder.

Naar fraregnes Indkøbs- og Salgsværdierne, er det ingenlunde nødvendigt, at de ovennævnte nationale Indtægtsposter opgøres specielt for hver enkelt ind- og udført Vare. Det vil være tilstrækkeligt, at man fremskaffer Totalsummer, undtagen maaske for Toldbeløbene, der jo ere Poster af en aldeles speciel og vilkaarlig veksellende Art. Om Bruttofragterne kan der faas Oplysninger ved Hjælp af Konsulerne (saaledes som det f. Ex. sker i Sverig og i Norge) eller delvis gennem Konsulerne, delvis gennem Deklaration ved Skibenes Ind- og Udklarering eller sluttelig ogsaa gennem Rederierne; for Havne- og Toldafgifterne afgives officielle Redegørelser; om Jernbanefragterne for Import-

og Exportgods saavel som for Transitgods kunne Jernbaneadministrationerne uden større Vanskelighed redegøre, og hvad de tilsvarende Fragtbeløb for den indenrigske Søtransport angaar, har man den Udvej at kunne forlange Oplysning af Rederierne. De øvrige Poster, der indgaa i Handelsbalancen — Indladnings- og Losningsomkostninger samt Speditionssalærer — ere i Sammenligning med Helheden af meget ringe Betydning og opgøres lettest ved en eller anden Tilnærmelsesberegning.

Man har som en anden Methode til at faa Rede paa alle disse Poster (undtagen Bruttofragterne i udenrigsk Fart) den Udvej at forlange for ethvert ind- eller udført Vareparti, at Ejeren skal angive ikke blot Indkøbs-, resp. Salgspris, men ogsaa alle Omkostninger under Varens Transport fra eller til Grænsen. I Virkeligheden vilde dette være den samme Fordring, som man nu stiller til Vareejerne, naar man forlanger, at Deklarationerne for Ind- og Udførselsværdierne skulle angive Grænseværdien. Men paa Grund af forskellige Omstændigheder — den Maade, hvorpaa indenrigsk Jernbanetrafik er knyttet sammen med udenrigske Dampskibslinjer, Ordningen af Speditions- og Kommissionsforhold og meget mere — bliver det ofte vanskeligt for Vareejeren at hugge Værdien over ved Grænsen, om man saa maa sige, og man vil vistnok i det hele komme til et paalideligere Resultat ved at følge den i det foregaaende nærmere beskrevne Methode, hvorved man paa samme Tid gør hele Fremgangsmaaden simplere.

5. Deklaration.

Det er utvivlsomt Handelsstatistikens sværeste Opgave at finde en betryggende Methode for Værdi- opgørelsen af Varerne. Da dette Spørgsmaal imidlertid hovedsagelig er af praktisk Art, medens nærværende Afhandling særlig tager Sigte paa en Udredning af Handelsstatistikens theoretiske Grundlag, vil det ikke her blive udtømmende behandlet, men der skal dog — under Forudsætning af, at man vælger Deklarations- tvang i Stedet for at opstille Middelværdier — gøres et Par Bemærkninger om en Side af Sagen, der ikke blot har praktisk, men ogsaa theoretisk Interesse.

Angivelsen af Varer til Ind- eller Udførsel sker hovedsagelig ved Grænse- eller Havnetoldstationer og kan ikke godt tænkes at foregaa paa anden Maade eller paa andet Sted. Kun de færreste af Importører og Exportører er nemlig saa orienteret i Toldbestem- melserne og Toldtariffen med dens detaillerede Angivel- sesforskrifter, at en Angivelse, fra regnet sjældne Und- tagelsestilfælde, kan blive rigtig skreven, naar der ikke er Adgang til mundtlig Raadførsel med vedkommende Toldpersonale. Men som det udførlig er paavist i en tidligere Afdeling, ere de virkelige Importører og Ex- portører i mange Tilfælde ikke bosatte ved Grænsen eller ved en Kysthavn og kunne altsaa ikke selv fore- tage Toldangivelsen. Denne Forretning overlades der- for til Speditører o. l., der endog mange Gange iværk- sætte den uden Mandat, og i denne Praxis lader der sig næppe foretage nogen Ændring, hvis man ikke vil lægge den udenrigske Handel utaalelige Hindringer i Vejen.

Hvis man nu, som det sædvanlig sker, forbinder Deklarationen med Angivelsen til Ind- eller Udførsel, saa er det aabenbart, at Deklarationen ligesaa ofte som Angivelsen maa udfærdiges gennem Speditører. Det er ikke muligt for Mellemanden at forhale Varens Expedition, indtil han ved Korrespondance med sin Mandant først har faaet meddelt denne, hvorledes Varerne skulle specificeres, og derefter selv faaet Svar tilbage med de nødvendige Oplysninger om de Forhold, der skulle deklareres; han maa derfor afgive sin Deklaration paa fri Haand, og det følger af sig selv, at Deklarationer af en saadan Oprindelse ofte ville blive saa godt som værdiløse.*)

Skal der derfor være nogen Mening i Deklarations-systemets Anvendelse, saa maa Deklarationen — i det mindste til en vis Grad — skilles fra selve Angivelsen til Ind- eller Udførsel. Denne sidste, der blot behøver at angive Varearten i Henhold til Toldtariffen samt Kvantiteten, bør fremdeles udfærdiges gennem Speditører; Varepartiet expederes derefter til Ind- eller Udførsel, mod at Speditøren paatager sig Ansvaret for,

*) I England, hvor Deklarationssystemet har været anvendt i sin fulde Udstrækning siden 1871, kom man meget snart under Vejr med de Ulæmper, der fremgik af denne Omstændighed, og allerede 1872 blev Opmærksomheden henledet derpaa ved et Foredrag, der holdtes i the Statistical Society of London af Stephen Bourne, Assistant Principal of the Statistical Department of Her Majesty's Customs. »Where, again,« siger han, »as is very frequently done, the entry is made by a mere agent, who may gather the description of the goods from the ship's report, and estimate the weight from the nature of the packages, there is no guide at all to the value.« (»The official Trade and Navigation Statistics« i Journal of the Stat. Soc. of London, 1872).

at der inden en vis Frist afgives behørig Deklaration angaaende Værdien. Dette Ansvar kunde skærpes ved Bødestraf for Uefterrettelighed ved Deklarationspligtens Fyldestgørelse eller — i de Tilfælde, hvor vedkommende Toldmyndighed ikke kender Speditøren — ved, at der deponeredes et mindre Pengebeløb, som skulde tilbagebetales, naar Deklarationen blev indsendt. Fristen burde gøres saa lang, at eventuel skriftlig Korrespondance mellem Speditøren og Vareejerer kunde finde Sted, og Deklarationen, der nu med Lethed kunde affattes i Overensstemmelse med den forudgaaende Angivelse, der jo er bleven undersøgt og godkendt af Toldvæsenet, burde bekræftes ved Vareejerens egenhændige Underskrift.

Hvis Deklarationssystemet ordnes paa denne Maade, vilde det, i det mindste theoretisk set, være muligt at opnaa paalidelige handelsstatistiske Oplysninger om Værdiforholdene.

De Fordringer, der bør stilles til en rationel Handelsstatistik, kunne i Korthed sammenfattes saaledes: Handelsstatistikken bør være en virkelig Handelsstatistik og ikke en Transportstatistik.

Den nuværende Handelsstatistik er nemlig i mange Tilfælde i Virkeligheden blot det sidstnævnte. At Transitførsel medregnes i »Generalhandelen«, at man som Afsendelsessted angiver de Lande, hvor Importvarer indladedes i Skibe, og som Bestemmelsesland de Lande, hvortil Skibene, der udgaa med Exportvarer, ere bestemte, samt ved landværts Ind- og Udførsel nærmeste Grænseland, at kun Toldsteder opføres som Ind- og

Udførselspladser, at Værdierne beregnes efter Grænseværdien — alt dette er saa tydeligt som muligt Særtegn for en Statistik over Transport af Varer, ikke over Handel dermed.

I visse Undtagelsestilfælde — saaledes ved Spørgsmaalene om »Returvarer« samt om Konsignations- og Agentursalg — ere ogsaa vi af praktiske Hensyn blevne tvungne til fremdeles at lade Handelsstatistikken blot være Transportstatistik.

Det er sikkert ogsaa dette, Handelsstatistikken oprindelig har været. Endnu den Dag i Dag behandles den i mange Lande sammen med Skibssfartsstatistikken under den fælles Benævnelse »Handels- og Skibsfartsstatistik« og udgør saa at sige blot en Side af Skibsfartsstatistikken. Medens Afdelingen om Skibsfart behandler Antallet og Drægtigheden af ankomne og afgaaede Skibe, deres Nationalitet m. m., gør den anden Afdeling — den om Handel — Rede for de Varer, der transporteres med Skibene, deres Værdier o. s. v. Til den sidstnævnte Afdeling er der dog nu i de fleste Lande, men ingenlunde i alle, føjet en Redegørelse — sædvanlig temmelig værdiløs i Begyndelsen, men efterhaanden udarbejdet med større Nøjagtighed — over den landværts Ind- og Udførsel; dette Tillæg har naturligvis været nødvendigt for at retfærdiggøre Navnet »Handelsstatistik«.

Man kunde nu muligvis ræsonnere saaledes: Da Handelsstatistikken i sin nuværende Skikkelse hovedsagelig er en Transportstatistik, og da den i visse Tilfælde aldrig kan blive andet, vil det saa ikke være lige saa godt først som sidst at kaste »Handelsstatistikken« som saadan over Bord og slaa sig til Ro

med en Transportstatistik, der kunde gennemføres konsekvent uden at nødvendiggøre for mange Ændringer?

Imidlertid, lad os ikke forhaste os. Allerede Navnet »Handelsstatistik« paa den Del af Transportstatistikken, der behandler Genstanden for Transporten, de ind- og udførte Varer, tyder paa, at man har haft en ubestemt Fornemmelse af, at paa dette Punkt bør andre Interesser gøre sig gældende end de, der tilfredsstilles ved Redegørelsen for Transporten som saadan. Transporten i og for sig er blot et Mellemlid, et Hjælpemiddel for Handelen, og det er denne sidstnævnte, der i langt overvejende Grad interesserer os, som det mere ideelle Kulturmoment. Det er altsaa Transporten i Handelsøjemed, som vi ønske at faa frem, altsaa ikke Transporten over Landets Grænse, men Transporten fra udenlandsk Sælger til indenlandsk Køber og omvendt. Men herved fremkommer netop de Fordringer til den omhandlede Statistik, som vi i det foregaaende have fremstillet; om man saa siden vil kalde Statistikken for »Transportstatistik fra Handelssynspunkter« eller slet og ret for »Handelsstatistik«, kan være temmelig ligegyldigt.

Stockholm i December 1897.
